

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA

D E

JURE REVERSIONIS LEGALIS,

SECUNDUM JUS HODIERNUM,

QUAM

EX RECTORIS MAGNIFICI H. M. GAEDE,

ET SENATUS ACADEMICI AUCTORITATE,

PRÆVIO FACULTATIS JURIDICÆ DECRETO

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN JURISPRUDENTIA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

IN UNIVERSITATE LEODIENSI,

RITE AC LEGITIME CONSEQUENDIS,

PUBLICO EXAMINI SUBMITTIT,

Die 10 mensis Junii MDCCCXXIII, hora 12

AUCTOR

JOSEPHUS - ANTONIUS SCHANUS EX HELLINGEN
IN MAGNO DUCATU LUXEMBURGENSI.

LEODII, TYPIS P.-J. COLLARDIN, TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXXIII.

Le Specimen sera soumis à la censure de la Faculté, afin de s'assurer qu'il ne s'y trouve rien de contraire à la tranquillité publique et aux bonnes mœurs; chacun étant, du reste, libre de présenter au public les résultats de ses opinions, sans que, pour cela, ils puissent être considérés comme ceux de la Faculté ou de l'Université.

Art. 56 du Règlement.

INTRODUCTIO.

REVERSIO legalis de qua disserturus sum apud Romanos vigebat : horum autem jus ad quod sæpius , cum lex interpretanda confugimus , reversionem rerum dotalium primo introduxit ; hanc memorant lex 6. ff. de jure dotium et l. 4. Cod. soluto matrimonio.

Lex 6 hisce verbis concepta : « Jure succursum est patri ut filia amissa solatii loco cederet , si redderetur ei dos ab eo profecta , ne et filiæ amissæ et pecuniæ damnum sentiret ».

Hæc magis adhuc expressis verbis lex 4 præcipit : « Dos a patre profecta si in matrimonio decesserit mulier filia-familias ad patrem redire debet. »

His duobus textibus superstructum est jus romanum de reversione dotis.

Reversio ascendentem modo paternum spectabat , neque lege cautum utrum dotata filia emancipata fuerit nec ne : fatendum quidem legem 4 de *soluto matrimonio* de filia in matrimonio extincta , neque emancipatione libera , esse intelligendam ; verum quod hic deficit abunde suppeditant leges 10 et 59 de soluto matrimonio atque lex 5 de divortiis.

Nullum tamen legis præceptum jus reversionis negabat ascendentibus maternis, ideoque illud his non semel permisit curia Tolosana ; leges autem quod non concedunt, denegant.

Ad collaterales vero aut ad extraneos jus reversionis non trahi indubitatum relinquitur, uti colligere licet ex legibus i §. 13, de rei unione, et 9 de pactis conventis.

Ex lege 6 D. de jure dotium exque lege 4 Cod. de soluto matrimonio modo laudatis enatæ sunt controversiæ plures quarum nonnullas codex noster civilis discussit. De reliquis lis adhuc sub judice.

In donationibus simplicibus reversionem legalem introduxere Imperatores Theodosius et Valentinianus , verum circumscriptam intra donationes a patre filio factas , cum is sese nubio ligaret : adeatur lex 2 C. de bonis quæ liberis.

Ultra progressus est Imperator Leo : hæc mandavit : « Si filius liberis orbetur , donum quod illi a patre processerit ad donatorem (scilicet superstitem) oportet reverti ».

In Gallia ubi jus consuetudinarium vigebat , recepta etiam fuerat reversio donatorum , neque advertebatur , an donatio addicta fuisse matrimonio nec ne : hujus jurisprudentiæ vetustatem recognoscere fas est ex decreto anni 1268 ; eamdem vero continuo valuisse usque ad emendationem juris consuetudinarii Parisiensis , qua comprobata est , non patet ; contra impugnatam saepius aut etiam obliteratam fuisse vero propior opinio est : hujus meminit neque opus decimi quarti se-

culi : *coutumes notoires et jugées au Châtelet de Paris*, neque *coutumes de Paris*, ut primum prodiit anno 1510; hæc testante D. Merlin (1).

Nervose intendit Molinæus ut jus reversionis generaliter recipetur; inque regiones quas usus regebat, immitteretur: clari illius jurisconsulti sententiæ adhæserunt emendatores juris consuetudinarii Parisiensis (art. 313.) Quos plurium aliorum conditores sunt imitati: ita reversio inerat menti juris communis, sicque invaluisse censendum ubi consuetudo silebat.

In regionibus ubi vigebat jus consuetudinarium, reversio sicut in donatione ob matrimonium facta ita et alias admittebatur: ex eo autem jure surgebant innumeræ controversiæ velut ubi jus scriptum præerat: variæ variarum curiarum decisiones proferebantur; non-nunquam suam decisionem præcedentem curia infringebat, dissidebantque auctorum opinione. Codex noster civilis jus romanum imitatus veteremque jurisprudentiam, etiam reversionem legalem donatorum sanxit; plurium difficultatum nodos expidivit quidem qui tum jus scriptum, tum jus usu constitutum intricabant; verum complurimas quæstiones in suspenso reliquit: longa dispositionum series requirebatur, sicut omnes fere auctores animadvertere, ut conderetur jus quod tantis difficultatibus erat hirsutum.

Codex noster jus reversionis sancvit iisdem fere verbis in tribus

(1) Répre. de jurisprud. Vo. réversion, sect. 2, §. 1, art. 1.

dissimilibus casibus : 1º. In gratiam adoptantis ejusque descendentiū, cum bona ex adoptante proveniunt titulo gratuito. 2º. Ascendentis pro bonis quibus hic donavit descendentes. 3º. Fratrum legitimorum de bonis sororis aut fratres illegitimi, verum recogniti, si ex patre aut matre communi procedunt (Vide art. 351, 747 et 766).

In hac dissertatione attingemus præprimis jura reversionis adoptanti liberisque hujus concessa; dein de reversione erga ascendentem donatorem admissa, loquemur, idque eo ordine ut quæ sit illius juris natura exponatur; ad quos ascendentes referendum sit; quinam descendentes donatarii illud cohibeant, quibus in casibus res data censetur non jam existere, *en nature*, ut aiunt, in donatarii hæreditate; quæ omnia uno sermone propter rerum affinitatem pertractabuntur.

dentibus , si decessissent hi nulla progenie superstite , modo superarent ipsa donata. Art. 747 Cod. Civ.

Tres exposuntur conditiones ut in adoptantis aut ejus descendientium gratiam reversio fiat : 1° ut bona ab adoptante proficiantur , sive donatione inter vivos sive hæreditate ; non enim satis est hæc ab adoptantis liberis tantum progredi ; 2° . ut hæc bona neque alienata sint neque absunta ; 3° . ut adoptatus legitimam progeniem non reliquerit moriens.

Quænam in casu quem inspicimus juris reversionis natura est ? nun idem jus est quod ut sibi reservet donator per legem licet ? art. 951 Cod. Civ. equidem eadem verba jus idem significare videntur ; Art. 352 , 951 , et 952 Cod. Civ. Arbitramur tamen jus reversionis adoptanti concessum et ejus descendantibus , juribus hæreditariis annumerandum ; inde consecutum foret ut qui jure illo frui velit his , quæ lex exposcit ut aliquis fiat hæres sit instructus ; itaque principia de acceptatione et repudiatione instituta , de divisione etc. æque pollent in casu proposito ac in hæreditate qualibet.

Opinionem nostram sequentibus probamus argumentis : legislator dum præcepit ut ad adoptantem bona adoptato donata retroducerentur , etsi jam ad adoptati liberos successione transmissa , usus est hac voce : *succédera* art. 352 Cod. Civ. adoptans aut ejus descendentes jure illo ita potiuntur , ut debiti suscipiant onus illæsis extranei cuiuslibet juribus ; denique jus iisdem causis innixum est quibus privilegium ascendi donatori concessum : hoc autem , judice art. 747, Cod. Civ. verum hæreditatis jus existimandum.

Aliud occurrit quærendum : si adoptatus aut illius descendentes donata alienassent , an jus reversionis invocari posset ratione pretii aut actionis *action en reprise* , quod non provisum art. 351 et 352 videtur legislatoris perspicaciam effugisse ? Affirmative respondendum , nostra fert opinio , neque persentiscimus cur adoptanti aut ejus descendantibus abnegaretur jus quod ascendens donator impetrat , quippe

iisdem rationibus in utroque casu jus reversionis subjacet; deinde adoptans haberi potest ascendens filii adoptivi, cum pluribus in casibus lex civilem cognitionem naturali assimilet, uti edocent art. 348, 349, 350 Cod. Civ. et 299, 323 Cod. Pœn.; denique prodit ratum illud præceptum *Premium succedit in locum rei*, lexque in art. 747 normæ quam attulimus magis obsequitur quam jus novum constituit.

Quæstio moveri potest: utrum reversio in adoptantis gratiam obtinet cum adoptatus in suos liberos transtulerit titulo oneroso quæ ab adoptante acceperat? hæc sententia primum amplexanda videtur. Etenim donata exstant *en nature*, cum in hæreditate liberorum adoptati superent; minime dubium tamen, quin suscipienda adversa opinio: cum titulo oneroso acquisiverint adoptati liberi quod adoptanti donatum fuerat, donatio ab his prorsus aliena est: quare igitur tum jus reversionis concederetur?

Atque art. 352 dum jubet adoptantem succedere bonis, quibus adoptatum donavit, si ante adoptantis mortem adoptati liberi aut descendentes decedunt, innuere videtur, necesse esse, ut hæc hæreditatis titulo liberis acquisita sint: verba *Liberi descendentes* de liberis et descendantibus ut hæredibus intelligenda; liberi autem si bona adoptato ab adoptante tradita titulo oneroso possident, equiparandi sunt extraneis emptoribus, inter quos et adoptatum nulla intercedit communio: parvi refert igitur bona in liberorum hæreditate reperiri.

Qui contrariam sententiam tuentur, profiteri coguntur, fore ut reversio vigeret etiam, quum liberi aut descendentes adoptati bona donata acquisivissent ab extraneis personis; cuius opinionis patrocinium mihi videtur non posse suscipi.

Nonnulla restant explicanda, controversæ sententiæ maximi momenti expendendæ; hæc vero attingam, ubi commentaria de art. 747 Cod. Civ. mihi erunt exponenda.

Ut ascendentes consequantur, aliis exclusis, quæ liberis suis donare aut eorum descendantibus, duplex conditio adimplenda venit:

1º. Donatarius decesserit liberis non relictis ; 2º. Bona existent *en nature* in hæreditate.

Jus illud a jurisconsultis ut plurimum , reversio legalis , (*réversion légale , retour légal*) nuncupatum e romano jure suam originem depromit ; duabus de causis institutum legimus , ne duplex dolor ascendentes contristaret , liberorum bonorumque amissio. « Jure succursum est patri , ne et filiæ amissæ et pecuniæ damnum sentiret » l. 6. ff. de jur. dot. Altera causa prioris sequela : ne ascendentium liberalitas hæreret , illam morante formidine jacturæ duplicitis : « prospiciendum est enim ne hac injecta formidine parentum circa liberos munificentia retardetur. » L. 2. Cod. de bonis quæ. lib.

Apud Romanos jus reversionis spectabat solos ascendentes paternos bonaque ob matrimonium donata ; apud nos quemlibet ascendentem sive paternum sive maternum , atque bona quamcumque ob causam data spectat.

Quicumque significatus sit vocum *retour légal* , *réversion légale* , quas jurisconsulti usurpant ut hoc jus designent , juribus hæreditariis annumerandum esse liquet. art. 747 qui reversionem statuit titulo hæreditatum ascendentibus delatarum adscribitur , imo inter duas dispositiones quæ ascendentium ordinem definiunt ; atque legislator , dum jus illud sancivit iteravit vocem illam *succèdent* : constat igitur jus hæreditarium intelligi , in eoque plane consentiunt Toullier et Chabot.

Dissidet Malleville contendens vocem *succéder* impropre a legislatore usurpatam in art. 747 , errorque , auctoris judicio , ex eo enatus , quod legislator serviliter verbis art. 313 juris consuetudinarii Parisiensis institerit : « Les ascendans succèdent ès choses par eux » données à leurs enfans décédés sans postérité » in sententiæ patrocinium affert , ascendentes frui jure reversionis , etsi hæredes non sint , imo cum hæreditatem respuerint. Assentimur D^{mo}. Malleville cum declarat ascendentem donatorem privilegium suum

exercere tunc cum non succedit in *universum donatarii patrimonium* : ex hoc autem nondum opinionis ejus veritas illucescit : jus reversionis hæreditas est *in re singulari* particulari legis præscripto concessa : nil igitur impedit quominus alteri prosit , quum alterum hæreditas ordinaria ad universa bona arcessit.

Ex eo quod ascendens donator colligit bona a se donata , hæreditatis titulo , sequitur illi subeundum debitorum onus , saltem modo emolumenti. Lex hic non ut in art. 351 mentem suam explanat ; sed quemadmodum hunc articulum interpretati sumus articulo 747 , quum diximus adoptanti aut descendentiibus jus esse in pretium debitum , aut in actionem *en reprise* , velut in rem ipsam ; ita articulus 747 interpretandus , his quæ præcipit art. 351 : scilicet ascendens donator debitum patietur sicuti adoptans aut ejus descendentes ; inde patet quemadmodum duorum articulorum mutua sit interpretatio.

Utrum vero ascendens donator teneatur ultra vires , quo ad bona ad se reversa , si hæredem simplicem se protulit , non levis contentio est. Affirmant Toullier et Chabot , eo innixi quod ascendens jure reversionis instructus verus hæres sit , sicque ultra vires possit teneri , si inconsulte se hæredem beneficiarium non pronunciavit ; obstat Merlin , ejusque sententiam amplexandam existimamus : Hæres ultra vires non tenetur , nisi quia defuncti personam sustinet ; quæ conditio stricte non adest in presenti casu : etenim ad hæreditatem neque pro bonorum universitate vocatur , neque pro rata parte , quid ergo teneretur ultra vires ?

Ast hæredem esse objicitur , ideoque etiam ultra bona quæ percepit eum tenendum. Cui consequentiæ non assentior : hæres debiti totius onus patitur , quia ad omnia bona percipienda arcessitur : bona hæreditatis habenda caput , debita adjunctum ; atque ascendens donator ad singulare quoddam appellatur , neque ideo totum debiti pondus feret , sed partem , videlicet pretium illorum quæ percepit æquantem.

Jus reversionis personæ ascendentis donatoris adhæret, neque ab alio potest exerceri, etiam si hic unicus illius hæres foret: igitur, cum donatio facta ab avo nepoti, si hic nullis superstribus liberis decessit, reversio legalis ad avum solum, non autem ad nepotis patrem transmittitur, quia avus tunc donator est; pater nulla munificentia motus donatum repetere nequit: jus enim illud singulare quoddam privilegium est, quod nequit extendi ad eos, quibus non est expressim concessum.

In casu quem inspicimus pater neque reversionis jure frueretur, si avus donator ante nepotem donatarium decessisset, quia morte donatoris jus reversionis extinctum est: hoc jus enim inhæret donatori, illique soli conferendum. Notandum videtur, si avus decedit post nepotem antequam jus suum exerceat bonis polituros hæredes aut legatarios ut hæreditati adstrictis. Ex antiquo jure, in hac materia, emergebant magnæ controversiæ: ubi jus scriptum conditum erat, curiæ nounullæ reversionem permittebant avo, qui nepoti donarat, eumque patri donatarii anteponebant; aliæ, avo excluso, patrem jure instruebant (1).

Patrem anteponendi sententia nitebatur argumento hoc avus dum nepotem donavit, voluit filii sui partes agere, idemque conficitur ac si primum filio suo dedisset, ut hic deinde donationem nepoti transferret; invocabatur *lex dotem & de collationibus*: hæc lex equidem patri concedit reversionem dotis ab avo pateruo constitutæ, quia cum cogerentur patres liberos suos dotare, avus qui dotem præbebat censebatur donare loco patris, dum hujus munus exsequeretur.

Sub codicis autem imperio, hæc opinio vera non est: etenim *juxta art. 204 Cod. Civ.* lex non jam imperat patri, ut liberos dote

(1) Vid. Lapeyre, litt. A. n. 116 et litt. S. n. 210. Bretonnier de Henrys, ib. VI. quæst. 8 et 12. Bardit, tit. I. c 18. et Expilli, cap. 125.

instruat; deinde avo non liceret jus reversionis stipulari in filii sui emolumenntum : has conventiones expressis verbis improbat art. 951 Cod. Civ.; jam vero quis credat legem cuidam reservare jus, quod expressa clausula non licet stipulari.

Ubi regnabat jus consuetudinaria, ibi reversio legalis permittebatur tantum immobilium respectu, quæ fiebant propria in manibus donatarii. Vincebat sententia hæc: avum donatorem exclusionem afferre ascendi proximo donatarii, cum ascendens non ex eadem, ac donator erat linea: propria enim ad parentes ejus, ex quo proficiscebantur, semper redibant; cum autem ascendens donatarii prior et ascendens donator ex eadem erant linea, non in genere admittebatur, posteriorem priori esse anteponendum. DUPLESSIS in commentario de jure consuetudinario Parisiensi docet; patrem avo donatarii præponendum; Merlin (1) consentit; dissident autem D. Pothier et D. Lebrun. Verum hodie de hoc loco disputare non datur.

Ascendens non succedit his, quæ dederit liberis naturalibus filii sui legitimi quanquam recognitis: nullus enim cognationis nexus avum et nepotem naturalem vinxit; nonnisi inter patrem et filium naturalem agnitio vinculum constituit. Edicit art. 756 liberis naturalibus licet agnitis nullum jus inesse in avi hæreditatem; ex art. vero 765 et 766 avus nunquam fit hæres liberorum naturalium, etiamsi hi neque patrem neque matrem superstitem reliquerint.

Neque magis ascendens recuperabit bona, quibus donaverit descendentes legitimos filii naturalis agniti; quia descendantibus illis, cum jus sibi legibus non conseratur, succedere non valet, licet liberi legitimi proli naturalis recognitæ hujus patri succedant, ut pote proli suggesti.

An pater jure reversionis, exclusa matre, fruitur, quoad bona

(1) Rép^{re}. V^o. réversion, sect. 11 §. 11. an 3.

quæ suis liberis naturalibus dedit ? Primo dicendum videtur hanc quæstionem non moveri posse , nisi quum liberi æque a matre re cogniti sunt : alioquin pater universitate honorum potiretur juxta art. 756 qui hæreditatem liberorum naturalium sine liberis defunctorum patri aut matri agnoscenti conferri jubet.

Vigentibus legibus romanis quæstio agitata est , neque una juris consultorum opinio fuit : HENRYS (1) contendebat nullo separandos discrimine patrem naturalem et patrem legitimum , atque adjuvandæ opinioni suæ adhibebat legem 6 §. 13 de jure dotium , ex qua reversio ad patrem adoptantem trahitur ; inde a *fortiori* concludebat eamdem in gratiam patris naturalis esse statuendam ; curia Gratiano politana huic sententiæ adhæsit decreto 14^a. mensis Augusti ann. 1764 ; illius decreti meminit Basset (2). Adversam sententiam tutatus est LEBRUN in *Traité des Successions* (3) ; fatetur tamen menti legis non contraire reversionem in gratiam patris naturalis ; hisce autem argumentis nitebatur : cum jus illegitimos non agnoscat horum hæditas neque patribus sed fisco desertur ; jus reversionis ex obligatione dotandi liberos promanat , neque patrem naturalem spectare potest qui de dote constituenda non tenetur. Arguetur hodie minus firmum argumentum utrumque : prius cum ex art. 765 Cod. Civ liberi naturales patris aut matris agnoscentis hæreditatem adeant ; posterius quia lex obligationem sustulit dotem liberis constituendi quum hi matrimonium ineunt : art. 204 Cod. Civ.

Existimamus tamen et hodie opinioni quam protulit Lebrun ad hærendum esse : quippe art. 747 jus reversionis concedens adscribitur sectioni *des successions déférées aux ascendans* ; atque hæc sectio ascendentes legitimos tantum complectitur , inveniturque in titulo

(1) Lib. 1. Cap. 5 , sect. 2.

(2) Tom. 1. lib. 4. cap. 2.

(3) Lib. 6 cap. 5.

de la succession des parens légitimes; deinde vox *ascendens* sua propria significatione patrem naturalem non involvit, alioquin avum naturalem etiam involveret, quod non sit; omnes enim ascendentes vox *ascendens* designat. Adde verbum *ascendens* pluries in eadem sectione usurpatum esse, semperque ut legitimum ascendentem indicans; non autem conjicere licet a legislatore sensum vocis alicuius subito immutari.

Adversæ opinioni D. Chabot insistit, profiteturque, easdem constare rationes juri reversionis credendo patri naturali et ascendentí legitimo. Non hic expendemus quonsque decens sit ut pater ad filium naturalem donandum inducatur; neque quinam possit luctus patris esse, si tali filio orbetur; id advertatur tantum legitimos liberos meliori conditione quam naturales, dignos esse, majore inque præstandam ascendentí legitimo quam patri naturali observantiam. D. Chabot ex art. 766 argumentum desumens sic censet: jubet lex si prædecesserint pater et mater liberorum naturalium, liberis legitimis jus esse reversionis quoad donationem naturalibus factam cum hi sine liberis excesserunt; atque absurdum esset pronunciare jure donatori ipsi denegato, liberos donatoris muniri. Victrix argumentatio, Chabot judice, quæ tamen impugnari potest: liberi legitimi donatoris mortui jure reversionis potiuntur tantum desiciente matre liberorum naturalium; pater autem donator quando mater deficit universis bonis augetur, ita ut minime exposcatur jus reversionis ad bona quæ dedit recuperanda; deinde fratres legitimi non succedunt fratribus naturalibus, ideoque illis jus reversionis concessum esse dicendum est.

Articulum ipsum 766 poterimus opponere his, quæ docet D. Chabot. Hoc enim legis præceptum, dum jus reversionis permittit fratribus legitimis, si pater et mater liberorum naturalium prius decesserunt, videtur negare, patrem donatorem matri præferendum esse, quoad bona donata. Legislatorem dum in aliquo casu privilegium sanxit, in

casu diverso illud abnuere creditur. *Inclusio unius est exclusio alterius*; insuper art. 765 difficultatis nodum expedire videtur; his verbis constat : « La succession de l'enfant naturel décédé sans postérité est dévolue au père ou à la mère qui l'a reconnu, ou par moitié à tous les deux s'il a été reconnu par l'un et par l'autre ». Patet nullo disjungi discriminé bona donata a patre et matre, atque bona aliunde proficiscentia : utrumque igitur bonorum genus ad parentem non donatorem, veluti ad donatorem transit.

Hoc eo clarius elucet quod legislatoris animo insidebat præsens jus reversionis quum præceptum art. 765 mandaret : jus enim illud commemoratur articulo sequenti ; id igitur si non expressis verbis sancitum est, legislatoris mentem obstitisse fatendum.

Fit reversio ad ascendentem donatorem, etiam quum hic rei datæ dominio non gaudet, sed tantum quoad partem suam in donatione. Quid refert hæredum donatarii rem donatam tertii alicujus fuisse, quum, si donator ipse fuisset dominus, non magis emolumentum hæredibus successisset? inde illud consectarium est : si præscriptione fuit acquisita res data, dum in manibus donatarii versaretur, non ideo minus eam donatori ipsi restituendam, quamquam nullo jure fruenti ante donationem; id autem ex eo pendet quod, cum vere donatio facta sit, reversio lege conceditur. Deinde præscriptio retroactivum effectum edit ad diem quo incipit, quumque absolvitur, obstare licet veteri domino ne jus suum condat.

Præceptum quod indicavimus præsertim pollet, quum pater et mater dotem filiæ suæ conjunctim constituere : tum uterque, dum ad donationem consert, jure reversionis frui debet pro ratione parvus quam dedisse censetur. Ex art. 1348, pater et mater in communione bonorum viventes, si conjunctim dotem præbuere, neque designata est pars quam attulit uterque, ad dotem pro dimidia parte contulisse censendi suut, dote sive ex communibus, sive ex alterius conjugis propriis bonis profecta. Art. 1544 qui matrimonio junctos sub regi-

mine dotali tantum spectat , statuit tunc dotem censeri constitutam ab utroque pro parte dimidia , nisi peculiaris stipulatio obsistat : igitur si pars utraque indicata est , reversio ad hasce partes accommodatur ; si non definita fuit , pro dimidia parte fit reversio , licet ab alterius conjugum privatis bonis dos processerit.

Illud autem occurrit : pater et mater in dotem constituunt prædium sive commune , sive marito proprium ; dissolvitur deinde communio , cui sponte renunciat mater ; mox jus reversionis oritur ; an mater eo gaudebit ? Hinc datrix habenda superstesque dotato sine liberis defuncto ; illinc contendent matri communionem repudianti non jus adscribendum esse , neque communibus neque patri propriis bonis augeri : arbitramur in hoc casu jus reversionis in matris emolumentum valere , nullum tamen hæc ex bonis patris aut communionis percipit fructum , quia rependere debuit pretium partis , quam in dote constituenda collocarat .

Art. 747 ascendentibus donatoribus concedit jus reversionis eorum quæ descendantibus donarunt , si hi liberos non reliquerint : descendentes donatarii reversionem cohibent , sive ante donationem sive post donationem nati : quippe nullam distinctionem lex affert. Olim in eo ambigebant : clari auctores plurimi , inter quos Lebrun (1) existimabant bona data ob matrimonium reverti , etsi donatarius liberos ex precedente matrimonio reliquerat. Decretum quod citat *Dolive* a curia Tolosana editum 5^a. mensis Julii an. 1632 ita sanxerat ; insidebat autem argumento : donatio facta est ob secundum matrimonium , liberosque ex illo oriundos spectat ; nec donatori mens inerat favendi liberis prioris matrimonii ; nil igitur impedit quominus reversio fiat .

Sub codice nostro istius modi rationes infirmæ : marito soli dominium asseritur in bona ob matrimonium illi donata : hæcque ad

(1) Lib. 1 , cap. 5 , §. 2.

descendentes transvehuntur, quæcumque sit bonorum origo, licet que ex diversis uxoribus liberi sint procreati.

Aliud decretum curiæ Tolosanæ tutatur opinionem adversam opinioni à Lebrun emissæ : illud memorat Castillan (1).

Verba hæc articuli 747 *sans postérité* liquida videntur, neque ullam dubitationem motura : in his interpretandis tamen plurimæ disceptationes possunt exsurgere : et primum, quæritur : donatarius si descendentes reliquerit hæreditati adeundæ incapaces, aut qui hæreditatem repudiarint, num ascendentī donatori jus reversionis proderit? Affirmandum esse indubitatum evadit : nam cum de hæreditatibus agitur, vox *postérité* sensu legali descendentes indicat recipiendæ hæreditati habiles, quique hæreditatem non repudiant. Documenta colligere licet ex innumeris codicis nostri dispositionibus, veluti ex articulis 746, 748, 749, 750, 751, 767; deinde ascendens donator ab hæreditate bonorum, quibus descendenteū suum donavit, excluditur tantum a donatarii descendantibus atque in horum emolumētū, inde sequitur reversioni locum patere, cum descendenteū sese hæredes non profiteantur : huic interpretationi uti fidæ adhæren Toullier (2) et Chabot (3); verum, cum his auctoribus existimandum est, nou sufficere donatarii filios inhabiles esse ad succedendum aut successionem abnuere; necesse est omnes descendentes aut inhabiles esse aut repudiare, quia, nonnisi deficiente donatarii progenie, reversio fit.

Hic alia quæstio oritur : An adoptivi liberi donatarii reversionem cohibeant? Ex hac majores difficultates enascuntur: opinioni negativæ auxiliantur argumenta solida : primum, ascendens dum donationem facit, suis bonis sese exuit in commodum solius donatarii descendē-

(1) Lib. 5, Cap. 8.

(2) Tome 4, N°. 241.

(3) *Traité de successions*, lib. 1, ad art. 747, N°. 61.

tiuumque ejus ; igitur donatoris voluntati contraitur , dum bona ad donatarii filios adoptivos transmittuntur : hi enim ex verbis art. 35o Cod. Civ. prorsus a donatore alieni censendi ; deinde ascendentem afficiet , si opinionem contrariam amplecteris , jactura duplex , donatarii scilicet bonorumque ; cui occurrere voluit legislator dum sanxit quæ art. 747 statuta. Tertio , ille qui decedens liberos adoptivos tantum relinquit , absque liberis decedere dicendus : vox enim postérité strictim addicenda descendantibus in naturæ ordine , atque hic lex non ita temperanda , ut liberis adoptivis faveatur in detrimentum ascendentis donatoris : tali interpretationi obstat vinculum naturale patrem liberosque ligans. Quarto , contendere licet liberos adoptivos non proprie hæredes esse adoptantis illisque solum inesse jus in adoptantis bona , inde consequeretur non impediri jus reversionis. Etenim ascendens donator excluditur tantum a descendantibus donatarii qui succedunt , scilicet qui proprie hæredes sunt.

Licet firma hæc argumenta in contrariam opinionem propugnant , arbitramur tamen liberos adoptivos donatarii cohibere reversionem bonorum datorum adoptanti ab ascidente : Art. 35o Cod. Civ. expressim statuit filios adoptivos iisdem ad hæreditatem adoptantis juribus , quam liberi matrimonio orti , pollere. Hi vero hæreditatem adeunt omnium bonorum patris , eorum etiam quæ reversioni legali subjacent ; concedendum igitur frui pari commodo liberos adoptivos : alioquin inæqualia utrorumque jura essent ; deinde liberi adoptivi iisdem juribus potiuntur ac liberi in matrimonio nati erga liberos naturales ; cur igitur illis non par jus cederet erga ascendentess patris adoptivi. Assentiunt Toullier (1) et Chabot (2).

An ascendens donator jure reversionis fruitur cum donatarius descendentes legitimos non reliquit , verum naturalem filium agnatum ?

(1) Tome 4, N°. 240.

(2) *Traité des successions* , tome 1 , ad. art. 747 , n°. 3 .

Negant Toullier (1) et Chabot (2) opinionemque suam hisce de causis prædicant : Lex art. 756 et 757 liberis naturalibus jura permittit in bona ex quibus patris aut matris agnoscentis hæreditas constat , quæcumque bonorum origo sit ; jam vero bona ab ascendentे donata hæreditatis donatarii pars sunt : in hæc igitur jus pariter liberi naturales exercent ; secundo , liberi naturales legatariis titulo universo assimilantur ; legatarius autem reversionem ascendentи donatori concessam impedit pro iurium suorum proportione , quia ascendens dum se hæredem profiteri debet , ut bona colligat a se donata , sic legata solvere tenetur , hæreditatisque onera pati ; tertio , pater donator queri nequit , quia dum donavit potuit sibi reversionem reservare rerum donatarum si donatarius sine liberis decederet : observandum hoc systemate ascendentem donatorem reversionis jus amittere solum quoad liberos illegitimos , non autem quoad propinquos alias qui ad donatarii hæreditatem vocantur : itaque bona donatarii bipartita fere essent ; partium altera naturali agnito deferretur , altera hæreditibus legitimis reservaretur ; priorem repetere ascendens donator non valeret , quia hæc consideratur uti ab hæreditate aliena , uti fit in legato ; in posteriorem vero jus servaret , quia ex hac vere hæritas ab intestat conflatur .

Opinionem a Toullier et Chabot emissam cooptamus , præsertim quia lex articulo 757 mandat jus liberis naturalibus esse in medium partem hæreditatis quæ illis obvenisset , si legitimi fuissent , quum pater aut mater descendentes non reliquant legitimos , verum ascendentes , aut fratres aut sorores ; liberi legitimi autem hæreditatem totam adeunt si adsunt tantummodo ascendentes ; tunc igitur medium partem auferrent liberi naturales etsi ascendentes donationes fecerint ;

(1) Tome 4 , N°. 240.

(2) Traité des successions , tom. 1 , ad. art. 747 , N°. 14

alioqum non illis contigeret media pars hæreditatis quam totam adiissent si fuissent legitimi.

Descendens donatarii qui hujusce hæredem se profitetur , num jus reversionis prorsus cohibet : scilicet si descendens donatarii sine liberis decedit , num avus donator habebit in hæreditate descendantis jus succedendi his quæ dederit ? Negative repondendum indubitatum videtur ; art. 747 qui permittit reversionem ascendentis donatori , præceptis generalibus de hæreditatibus non obsequitur : non igitur extendendus , potius severe interpretandus est ; atque articulus ille reversionem tantum concedit quoad bona donata liberis aut descendantibus sine progenie defunctis ; id expostulatur igitur , donatarium decedere non superstitibus descendantibus , ut reversio vigeat. Si donatarius descendantibus nullis relictis , decessit , evanuit jus reversionis ascendentis , neque rursus apparebit quia descendentes prius decesserint ; dein ascendens in casu quem inspicimus , non est donator respectu descendantium donatarii : hi , si possident quæ suo patri donata fuere , hæc possident uti patris hæredes non autem uti donatarii : Atque legislator dum permittit in parte secunda art. 747 reversionem pour l'action en reprise , donatarii tantum meminit : inde colligere fas est eam fuisse mentem legislatoris , ut existimaret hanc actionem donatario soli posse competere , non autem hæredibus ; non prætereundum tamen legem in casu simili aliud imperasse ; scilicet in art. 352 , ea autem dispositione adducimus ut arbitremur hic leglatorem cum sileat , adversam voluntatem significasse.

Hanc nostram sententiam cooptant Merlin (1) Toullier (2) Chabot (3) Grenier (4) ; adversatur Malleville (5) etsi fateatur verba ar-

(1) Rép^{re}. voce réversion.

(2) Tom. 4 , N°. 24.³.

(3) Ad art. 747 , N°. 12.

(4) Traité des donations , tom. 3 , p. 262. Et Sirey , ann. 1818 , pars I , pag. 370.

ticuli 747 favere sententiæ adversariorum : dicit primum art. 747 eundem sensum præbere quam art. 313 juris consuetudinarii Parisiensis : « Les ascendens succèdent ès choses par eux données à leurs enfans ou descendans décédés sans postérité : » atqui , pergit auctor , universim admittebatur ascendentem res a se liberis suis donatas resumere quum hæ invenirentur in hereditate alius descendantis , sine liberis extincti ; non negamus art. 313 juris consuetudinarii Parisiensis eumdem afferre sensum quam art. 747 , nil autem adversus sententiam nostram inde concludere fas est : aut alia exstabant principia ex quibus licebat dispositionem art. 313 extendere , aut extensive interpretari auctorum libidine , quod hodie in art. 747 fieri nequit.

Addit auctor articulum 747 qui ascendentes vocat ad hæreditatem rerum a se donatarum suis descendantibus sine progenie extinctis , non limitare casum obitus absque liberis , ita cum hic vivo donatore vocato accidit , profiteri licet , facto , vulgarique sermone ascendentem sine posteritate decessisse ; verum animadvertisendum est ascendentem nonnisi cum lex permittit jure reversionis frui , neque , ut id denegetur , dispositionem prohibitivam requiri ; jam vero art. 747 reversionem concedit tantum cum descendens donatarius decedens non relinquit descendentes ; inde sequitur , si donatarius relinquit descendenterem , reversionem donatori in perpetuum amissam esse.

Objicitur quoque ascendentem donatorem , si nostra opinio admittatur , plus æquo afficiendum esse , cum fortassis videret ea , quæ dederit in alienas manus transmissa , quod repugnat causis propter quas introductum fuit jus reversionis ; illud argumentum non omni punto absolutum dixerimus : nam si liberi donatarii relinquunt tantum hæredes a donatore alienos , pars tantum bonorum datorum , dimidia scilicet , ad illos hæredes transibit , quippe donator , ut proxime accedens propinquus in sua linea , media parte hæreditatis potietur. Cæterum dispositio expressa abrogari nequit argumentis ex causis quæ legem provocarunt desumptis.

Quoad rem donatam , ascendens donator illam recipit uti se habet in hæreditate donatarii , sive in pejus abierit , sive oneribus gravata , sive hypotheca sit imminuta ; neque ideo compensationem repetere donatori permissum : si vero res in melius aucta est , aut exstructis ædificiis aut alia quacumque ratione etiam uti se habet , revertet ad donatorem . Verum hæredes donatarii nullam-ne poterunt compensationem reposcere , *in quantum res melior facta est?* Varie autores opinantur : affirmat Chabot , D. Toullier negat ; hujus opinioni etsi nonnunquam rigidæ nobis standum videtur .

Lex fert ascendentem succedere rebus a se donatis , si reperiuntur *en nature* in hæreditate donatarii ; si rei in melius auctæ pretium accrevit , ad compensationem præbendam ascendens non adigitur ; quare vero istius modi onus illi imponeretur ? Hac admissa sententia , jurium æqualitas violabitur : lege enim si res in pejus ruit , nullus patet locus compensationis exigendæ . Quanam igitur de causa donatarii hæredes sibi vindicabunt pretium quo res adiecta est ? Num donatarii jure ? Huic nil debitum erat ; num proprio jure ? verum nil impenderunt pro ascendenre qui suum jus reversionis exercet .

Ex parte rei donatæ duo præscribuntur ut reversio fiat : 1º. res donata exstet adhuc *en nature* , 2º. reperiatur in donatarii hereditate .

Res donata non jam adest *en nature* , cum absunta fuit aut donatarii aut tertii cuiusdam facto , quodque superat , sive diversæ partes ex quibus res constabat , reversioni non subduntur : etenim dici non potest illud idem esse quod fuit donatum .

Idem valeret si res donata specificatione in aliam speciem immutata , aut si alteri rei ita addicta fuisset , ut hujus pars essentialis videretur .

Res autem donata habenda-ne pro existente , si apud donatarium facta est accessorium rei alterius æque ad donatarium pertinentis ? V. g. fundus datus est ab ascendenre , verum donatarius ædificium superstruxit quod principale existimandum ; fundus enim reliquus

non fere spatiatur, atque ab ædificio exstructo pendet : in hoc casu opinandum est donatum non jam existere *en nature* : ascendens nequit haberi donator ædificii structi, neque illud sibi vindicare prætextendo jus reversionis ; fundo dato exuetur : hic enim transibit cum ædificio ad hæredes donatarii : *accessorium sequitur principale*. Neque hoc mirum videri debet : donatario enim cum libere de re douata possit statuere, licebat hanc ita collocare ut ab altera penderet cuius conditionem sequeretur.

Res in hæreditate donatarii non jam adest, si, hoc vivo, alienata fuit sive titulo oneroso sive titulo gratuito ; verum actio *en reprise* quæ scilicet eo tendit ut res in manus revocetur illius qui hanc alienavit, vices subdit donati sicut pretium adhuc debitum.

Hic occurunt quæstiones plurimæ; quæritur : si donatarius, alienatam rem donatam, rursus acquisivisset sive emptione sive alio quocumque modo, an juri reversionis locus vacaret? ex eo contentiones inter auctores enatæ : affirmat Toullier (1) verbis legis insistens; Chabot (2) adversatur ; hujus sententiam vero propius accedere opinamur : Bona quæ ab ascendentे donata fuerant, in hæreditate donatarii non eodem titulo, non eadem qualitate adsunt, alienaque facta sunt quoad donatorem ; articulus autem 747 dum jubet ascendentes succedere rebus a se liberis suis aut descendantibus donatis, videtur expostulare ut bona, decedente donatario, in hujus hæreditate adsint titulo donationis ; quod eo manifestius appetet quod ejusdem articuli pars secunda statuat, bonis alienatis, ascendentes recipere tantum quod ex pretio solvendum restat, aut succedere actioni *en reprise*, si illam intendendi jus donatario esset.

Cæterum verba eadem ac in articulo 747 legislator adhibuit in art. 352 et 766 : attamen pro certo habendum reversionem non

(1) Tom. 4, N. 233.

(2) Ad. art. 744, N. 21.

fieri , quum descendentes liberorum adoptatorum aut liberi naturales agniti rem patri adoptanti aut naturali datam possideant tantum titulo oneroso , præsertim si illam a persona aliena acquisiverint.

Pluries agitata est hæc quæstio : an reversio fiet si donatarius de bonis sibi datis testamento statuit ? Una omnium est reponsio negativa , qui illud investigarunt : adeas Merlin (1) Toullier (2) Chabot (3) Grenier (4) Delvincourt (5); sic judicavit curia summa Galliæ decreto 17^æ Septemb. 1812 (6). Ab opinione communi recedendum non videtur : namque bona de quibus defunctus testamento statuit extra hæreditatem sunt, neque ideo jam subjacent juri reversionis ; deinde hæres cogitur debita persolvere et onera ferre , saltem pro jurium suorum proportione : legata autem onera sunt hæreditatis , ascendensque donator bona quæ donavit recepit tantum uti hæres : sequitur hæc bona ab ascendenre donatarii legatariis tradenda. Quod diximus pollet quæcumque legati natura sit ; illud tantummodo animadvertisendum , si legatum sit titulo universali , fore ut reversio evanescat in quantum res donata legato continebitur.

Quodnam jus ascendentis donatoris sit in re donata , si hæc constat ex pecuniæ summa aut ex alia re simili ? Lex reversionem concedit , ita ut nullum discrimin inter mobilia et immobilia intercedat : liquet ergo in casu proposito locum patere juri reversionis ; Sed cum donatum repeti nequeat a donatore , nisi in hæreditate donatarii reperiatur , saepius exsurgent difficultates. Ut normas quæ

(1) Rép^{re}. V^o. réversion sect. 1 . § 2 , art. 2.

(2) Tom. 4 , N. 234.

(3) Ad art. 747 , N. 20.

(4) Traité des donations.

(5) Tom. 1 , page 603 , etc.

(6) Sirey , an 1813 , pag. 409.

nobis maxime probabiles videntur , explicare valeamus, tres casus distinguendi sunt : 1º. reperiuntur in successione donatarii res ejusdem naturæ qualitatisque quam quæ donatæ sunt ; 2º. donatum ex pecuniæ summa constabat, obligationes tantummodo reperiuntur ; 3º. Chi-rographa, obligationes data fuerunt, verum conversa sunt in pecuniām quæ in hæreditate exstat.

Primo casu certum est donatori licere jure suo uti in quantum reperiuntur res ab illo donatæ in hæreditate donatarii : quis autem adigitur ad probandum ea quæ hæreditas præhet esse aut non esse ipsa donata ? Arbitramur onus probandi donatori incumbere : quum enim petat , ut sibi jus prosit , quibus rationibus innitatur exponere debet : jam vero actio donatione superstruitur , eoque fulciri debet quod bona ipsa donata adsunt in hæreditate donatarii ; hinc utriusque veritatem demonstrare , donatoris ascendens partes sunt.

Secundo casu reversio adhuc fiet , sin minus quia res donatæ et obligationes quæ adsunt unum idem habentur , saltem quia obligationes pretium adhuc debitum rerum donatarum censendæ ; id autem ad reversionem sufficit.

Tertio casu distinguendum : si pecunia præsens esset pretium obligationum quæ ad alios essent translatæ , pecunia non reverteret ad donatorem ; hæc enim pretium ipsum est rei donatæ , atque donatori nonnisi in pretium debitum jus annuitur ; sin autem ab ipso debitore processit , ascendens qui dedit creditum , habendus est donator pretii quod in manibus donatarii reponitur , ideoque pecunia quam solvit debitor donatario ut se liberet , proprie res est donata ; inde sequitur pecuniam , si in hæreditate donatarii adest , ad donatorem reverti . Ultima hacce hypothesi , velut in secundo posito casu , donator ad identitatem probandam tenebitur , uti dictum est , de casu primo.